

Historia ubezpieczeń społecznych w Polsce

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH

Trudne początki

Początki ubezpieczeń społecznych w Europie to lata 80. XIX w. Polska znajdowała się wówczas pod zaborem i na jej ziemiach obowiązywało prawodawstwo trzech różnych zaborców. Po odzyskaniu niepodległości należało ujednolicić przepisy i dostosować je do potrzeb młodego, nowoczesnego państwa. Pracom tym towarzyszyły gorące dyskusje na łamach prasy i w parlamencie.

Ustawa scaleniowa i Rozporządzenie Prezydenta RP

Przedwojenna siedziba Centrali ZUS

Tworzenie polskiego systemu ubezpieczeń społecznych trwało ponad 15 lat i zakończyło się uchwaleniem ustawy scaleniowej (28 marca 1933 r.) oraz podpisaniem przez Prezydenta Ignacego Mościckiego rozporządzenia (24 października 1934 r.) nowelizującego tę ustawę i powołującego do życia Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Nowoczesne państwo – nowoczesna instytucja

Przedwojenny polski system ubezpieczeń społecznych był jednym z najnowocześniejszych w Europie. Zaplanowano go jako istotny element projektu nowoczesnego, stabilnego państwa.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych stał się ważną instytucją realizującą zadania z zakresu polityki społecznej państwa. Oprócz poboru składek i wypłaty świadczeń prowadził zakrojone na szeroką skalę akcje propagujące BHP, higieniczny tryb życia, szczepienia ochronne, wczasy pracownicze.

Szczepienia dzieci ze szkoły powszechnej we Lwowie 1939 r.

Kolonie letnie dla dzieci i młodzieży

Wystawa antyalkoholowa

Plakat promujący BHP

Nowoczesne państwo – nowoczesna instytucja

ZUS od początku swojego istnienia wykorzystywał nowoczesne metody matematyczne i statystyczne do konstruowania preliminarzy budżetowych, obliczania prognoz aktuarialnych, sporządzania bilansów itp. Dbał także o jak najwyższy poziom kadr – organizował i finansował staże dla studentów kierunków ekonomicznych i medycznych; pracownicy poddawani byli okresowej ocenie.

Okładki czasopism wydawanych przez instytucje ubezpieczeniowe

UBEZPIECZALNIA SPOŁECZNA W WARSZAWIE
Lista Kwalifikacyjna za 1937 r.
Baran-Pierson Maria, Nr. ew. 3576

Działalność społeczna	Opinia I	Opinia II
I. Wartości Moralne: Szczerość, wierność w wykonywaniu obowiązków, przywilejnych i t. d.	Dobra	
II. Wartości Intelktualne: Wykształcenie ogólne, inicjatywa, wykształcenie specjalne i t. d.	Wykształcenie ogólne, inicjatywa, wykształcenie specjalne	
III. Wartości Służbowe: 1. Znajomość obowiązków służbowych i instrukcyj 2. Określenie i systematyzacja 3. Dokładność i systematyczność 4. Zdalność się wobec: a) przełożonych b) kolegiów c) podwładnych d) interesantów 5. Zdolności techniczne i organizacyjne 6. Wykonalność i ukończenie i wartości 7. Czy i jak często opuszcza pracę z powodu choroby i innych 8. Wierność wobec instytucji	Dobra Dokładność Dokładność Dobry Dobry i systematyczny	

Ocena okresowa pracownika ZUS

Tymczasowy Zarząd miasta Rzeszowa.
L: 46 Rzeszów, dnia 10 sierpnia 1928.

Świadectwo moralności.

maga którego Zarząd miasta Rzeszowa posiada, że Pan (1) Andrzej Matuszowski urodz. 29.11.1891. Województwo Łódzkie, powiat Piotrkowski, gmina Piotrków Trybunalski, ul. Piłsudskiego 10.

w tutejszych rejestrach karnych nie jest notowany (a) i przeciw jego (jej) osobie nie poczyniono tu żadnych ujemnych sporządzeń.

Świadectwo niniejsze wydaje się w celu: uzyskania prawa

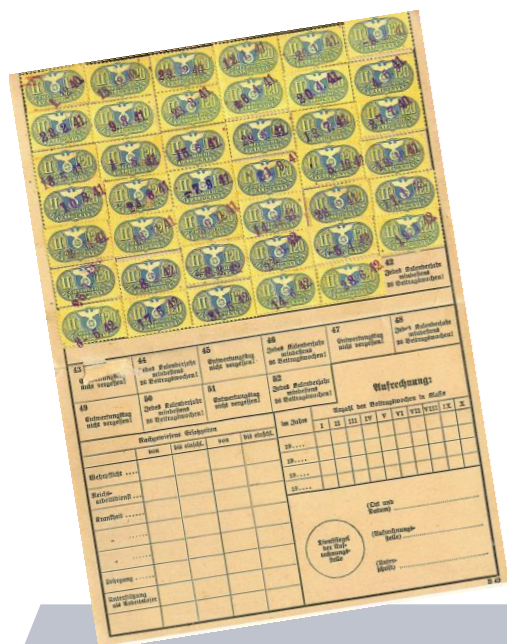
Komisarz rządowy: [Podpis]

Świadectwo moralności

Zakład współpracował także z uczelniami oraz instytucjami naukowymi (Instytut Spraw Społecznych, Rada Naukowo-Lekarska), finansował badania naukowe, wydawanie czasopism naukowych i popularno-naukowych.

W czasie wojny ZUS funkcjonował tylko na terenie Generalnego Gubernatorstwa. Wypłacał zasiłki dla Polaków. Pracownicy ZUS brali czynny udział w walce z okupantem. W ubezpieczalniach społecznych zatrudniano Polaków czynnie działających w konspiracji (np. żołnierze Armii Krajowej pracowali często jako stróże i dozorczy). Lekarze wystawiali zwolnienia z pracy osobom biorącym udział w akcjach dywersyjnych lub zagrożonych wywiezieniem na roboty do Niemiec. Ściąganie składek od firm polskich celowo opóźniano lub wręcz w ogóle ich nie pobierano. Pracownicy ZUS z bronią w ręku brali udział w Powstaniu Warszawskim.

"A wounded soldier of the Polish Home Army receiving First Aid in the street"

Pod okupacją – chlubne karty w historii ZUS

Zbombardowana Centrala ZUS

Budowanie na gruzach

Tuż po zakończeniu działań wojennych ZUS wznowił swoją działalność. W bardzo trudnych, pionierskich warunkach jego pracownicy organizowali na nowo placówki Zakładu i wypłacali świadczenia. Ubezpieczeniami obejmowano coraz większą liczbę osób.

Wznowiono też współpracę z instytucjami naukowymi.

W powojennej rzeczywistości ZUS był jedną z nielicznych instytucji niezależnych finansowo. Scentralizowane państwo starało się jednak sukcesywnie ograniczać samodzielność Zakładu:

1950 r. – zniesiona została samodzielność funduszy ubezpieczeniowych,

1951 r. – finanse ubezpieczeń społecznych włączono do budżetu państwa – składki na ubezpieczenie stały się paropodatkami.

W początkach lat 50. zakończono współpracę z instytucjami naukowymi.

Pracownicy ZUS przy odgruzowywaniu Warszawy

Warszawa w latach 50. XX w.

Wrocław w 1945 r.

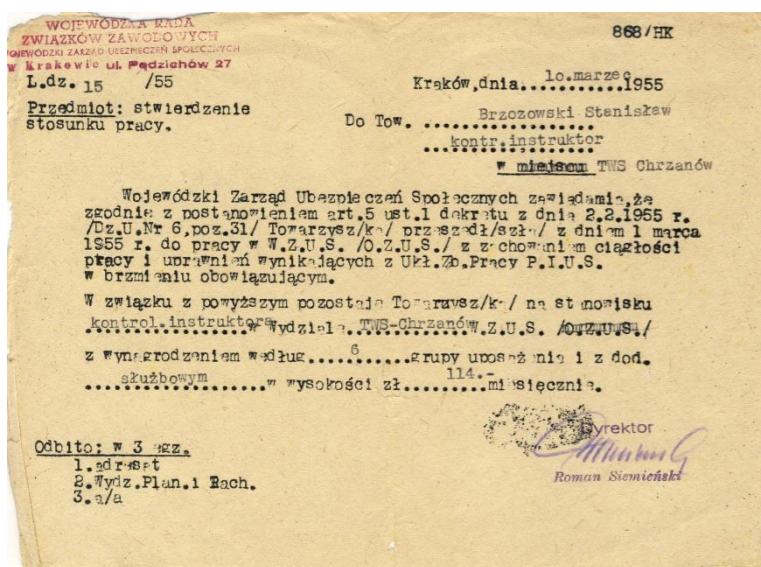
Likwidacja i reaktywacja ZUS

1955 r. – zlikwidowano Zakład.

Zadania ZUS przejęły:

związki zawodowe (świadczenia krótkoterminowe – zasiłki),

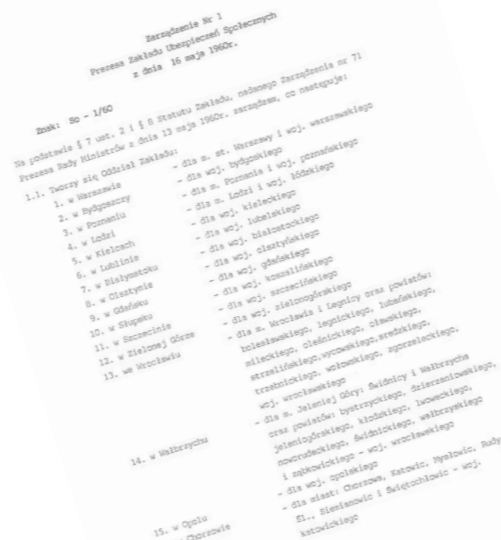
Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej (świadczenia długoterminowe – renty i emerytury).

Przeniesienie pracownika ZUS do pracy w Związku Zawodowych

Związek

Rozwiązanie takie nie sprawdziło się i po pięciu latach, w 1960 r., reaktywowano Zakład. Powołano wówczas do życia 17 oddziałów ZUS. W roku 1975 wprowadzono reformę administracyjną kraju tworząc 49 województw. W ZUS utworzono nowe oddziały. Było ich w sumie 55.

Zarządzenie Prezesa ZUS – powołanie oddziałów 1960 r.

Pracownicy oddziału w Białymstoku

Reforma emerytur i początek elektroniczacji instytucji (1960-1990)

W latach 60. i 70. często zmieniał się sposób naliczania wysokości świadczeń.

Próbowano wyrównać dysproporcje pomiędzy świadczeniami z tzw. „starego i nowego portfela”.

Na przełomie lat 60. i 70. w Zakładzie pojawiły się pierwsze elektroniczne maszyny obliczeniowe.

W 1982 r. ustawą o zabezpieczeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin

- wprowadzono roczną waloryzację świadczeń
- wyrównano wcześniejsze dysproporcje w zakresie świadczeń

W 1986 r. powstał Fundusz Ubezpieczeń Społecznych – ubezpieczenia społeczne ponownie zostały wydzielone z budżetu państwa.

Pierwsze maszyny obliczeniowe w ZUS
Koniec lat 60. XX w.

Kolejka przed okienkiem w ZUS
lata 80. XX w.

Sala komputerowa w Centrum Informatyki ZUS lata 80. XX w.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych odegrał znaczącą rolę w transformacji ustrojowej lat 90. XX w.

W 1999 roku reforma systemu ubezpieczeń społecznych wprowadziła zmianę sposobu obliczania emerytury, której wysokość miała odtąd zależeć od sumy odprowadzonych składek, a nie, jak wcześniej głównie od stażu pracy. Był to kompromis pomiędzy współczesną potrzebą indywidualnego kształtowania swojej przyszłości a zasadą solidaryzmu społecznego.

W XXI wieku ZUS stał się liderem w administracji publicznej w dziedzinie wprowadzania e-usług takich jak e-Składka, e-ZLA czy e-akta, wpisując się tym samym w projekt e-państwa.

Rozpoczął także zakrojone na szeroką skalę projekty edukacyjne i współpracę z uczelniami oraz ośrodkami naukowymi.

Można więc powiedzieć, że historia zatoczyła pełne koło - przed wojną ZUS był bowiem jedną z najnowocześniejszych instytucji ubezpieczeniowych w Europie.

Powrót do dobrych tradycji

e-ZLA
elektroniczne
zwolnienia
lekarskie

e-SKŁADKA

e-akta
Elektronizacja
akt pracowniczych

Lekcje z ZUS

Dziękuję za uwagę

ZAKŁAD
UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH